

Capitolul 8 – EVOLUȚIA INDUSTRIEI PRODUCERII MIERII DE ALBINI DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL REFORMĂRII SECTORULUI AGRICOL NAȚIONAL

Chapter 8 – THE EVOLUTION OF THE HONEY PRODUCTION INDUSTRY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE REFORM OF THE NATIONAL AGRICULTURAL SECTOR

Viorel TUREȚCHI¹

Abstract

The economic efficiency of the domestic agricultural sector can only be ensured by implementing modern production technologies, by promoting and developing agricultural branches with a high capacity to supply products with a high economic value. Therefore, the bee honey production industry, a field with centuries-old traditions in the Republic of Moldova, perfectly conforms to this desire.

Through the support programs, but also the opportunities that have opened up for local beekeepers, this branch has registered relevant progress in the last decade. However, as a result of the unfavorable economic situation, which currently prevails on the markets of the main Moldovan honey importing states, the national beekeeping registers a less favorable period.

The work given, through the prism of the research carried out, represents a brief economic analysis of the evolution of the domestic beekeeping sector in the last thirty years, the periods of ascent but also of regression of the respective field, the current challenges and the ways to remedy them are reflected.

Keywords: beekeeping, productivity, export directions, competitiveness

JEL: J54; Q12:Q13; Q17; Q27; Q31

Introducere

Republica Moldova dispune de condiții naturale optime pentru dezvoltarea cu succes a apiculturii. Factorii climaterici, diversitatea bogată a florii autohtone permite apicultorilor autohtoni obținerea unui spectru larg de produse apicole calitative.

Până la mijlocul secolului XX, activitatea respectivă a fost privită ca o îndeletnicire domestică, cu caracter de hobby, producția obținută fiind destinată pentru autoconsum sau realizată pe piața internă (Beșliu, 2003). Ulterior, intensificarea agriculturii a permis încadrarea ramurii în complexul agroindustrial național, devenind în prezent o industrie veritabilă a producere a mierii de albin. Varietatea mare a tipurilor de miere obținută pe parcursul anului, calitatea exclusivă, dar și creșterea stabilă anuală a volumului de producție apicolă a permis exportatorilor moldoveni să exploreze piețele din Italia, România, Franța etc.

Actualmente, industria apicolă autohtonă se află sub influența agresivă a riscurilor de ordin economic, tehnic și social. Concurența acerbă desfășurată între principalii producători mondiali de miere de albin pentru piața europeană, condițiile meteorologice nefaste pentru activitatea apicolă autohtonă din primăvara anului 2023, reprezintă o provocare enormă pentru realizarea eficientă a domeniului respectiv.

Stadiul cunoașterii problemei

În prezent activitatea antreprenorială în sectorul apicol autohton se confruntă cu o serie de provocări de ordin tehnologic, logistic și biologic.

¹ Cercet. șt., Institutul Național de Cercetări Economice, Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău, Republica Moldova, turechiv@gmail.com

Cota nesemnificativă de miere exportată de producătorii autohtoni (comparativ cu alte țări), nu permite producătorilor autohtoni de a influența constituirea prețului de export la nivel regional, fiind în totalitate dependenți de politica de market a principalelor țări exportatoare.

Mierea de albi obținută în condițiile țării noastre are un cost de producere destul de ridicat. Totodată, 97% din volumul de miere autohtonă destinată exportului este realizată în vrac, ceea ce diminuează considerabil din prețul de realizare și reduce semnificativ rentabilitatea activității respective.

În contextul dat este necesar de a determina și implementa soluții optime menite să amelioreze situația economică a industriei naționale de producere a mierii.

Material și metodă

În pregătirea acestui raport, au fost utilizate metode generale de cercetare (metode empirice și teoretice), s-a aplicat analiza datelor statistice care reflectă indicatorii economici din domeniul sectorului apicol al Republicii Moldova. Au fost utilizate documente primare reprezentate de literatura de specialitate, cât și documente secundare (statistici pe domenii) ca surse ale cercetării. Au fost de asemenea utilizate informații furnizate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Asociația Națională a Apicultorilor din Republica Moldova (ANARM), date statistice oferite de Internațional Trade Centre, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT).

Raportul se înscrie în setul de lucrări realizate în cadrul Subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană”, finanțare instituțională.

Rezultate și discuții

Apicultura, fiind o ramură cu tradiții milenare la nivel mondial, are un impact considerabil asupra spațiului rural al Republicii Moldova. Doar prin contribuția albinelor la creșterea producțiilor de fructe, semințe și legume, manifestată prin polenizarea plantelor entomofile, valoarea sporurilor de recoltă întreține de 10 – 15 ori valoarea produselor apicole obținute (Lazăr, 2007). Totuși, scopul primar al activității apicole la nivel național este obținerea produselor apicole, accentul fiind plasat pe producerea mierii de albi.

Secolele XVIII – XIX sunt remarcate printr-o dezvoltare intensă a acestei ramuri. Fiind concentrate în jurul mănăstirilor, fiecare stupină furniza anual până la 500 kg de miere, indicator foarte ridicat pentru perioada respectivă.

În anul 1890 pe teritoriul actual al țării noastre sunt luate la evidență 81 480 stupi de albine și o producție totală de 198 336 kg de miere și 73 872 kg de ceară. În următorii douăzeci de ani numărul stupilor se reduce până la 46 417 familii, în schimb producția totală de miere extrasă crește până la 256 960 kg, fapt ce demonstrează o dublare a productivității familiilor de albi.

Prima gospodărie apicolă specializată de stat este fondată în anul 1939, numărul acestora crește până la opt unități în 1982(*). În următorii ani, sectorul apicol național este marcat de o dezvoltare intensă. În 1985 sunt înregistrate 250 mii stupi, iar în 1991 acest indicator atinge plafonul de 371 mii unități.

Reformarea sectorului agroalimentar, acțiune demarată în anul 1991, manifestă un impact direct asupra industriei producerii mierii de albi. Ca urmare a procesului de privatizare, activitatea în sectorul apicol este transferată în sectorul privat. În consecință, odată cu agravarea situației economice interne, în sectorul apicol autohton se atestă o criză profundă, soldată cu o

diminuare considerabilă atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, situație menținută până în 2003-2004. (Figura 1).

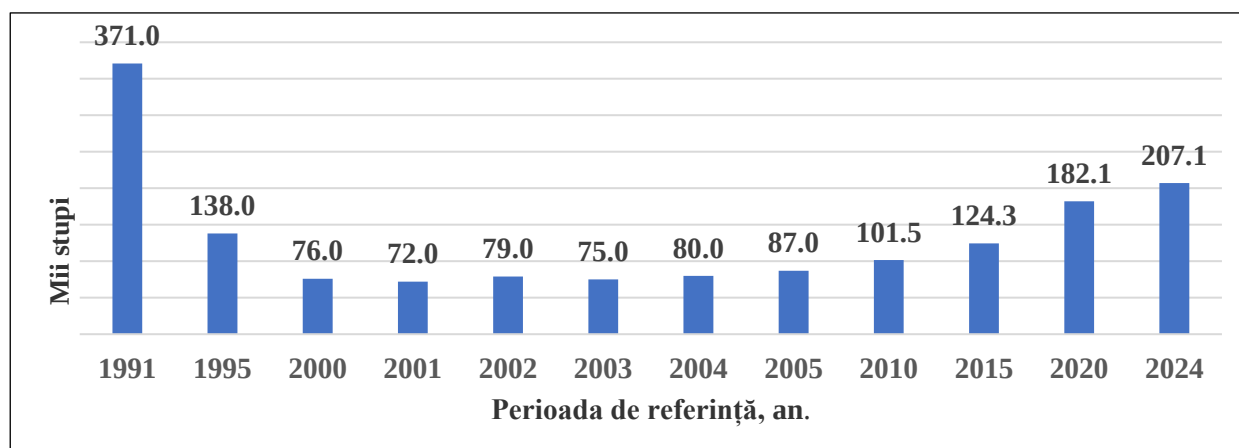

Fig. 1. Familii de albi înregistrate în sectorul apicol al Republicii Moldova în perioada 1991-2024.

Sursa: Biroul Național de Statistică

Figura dată, prin prisma evidenței anuale a numărului de stupi, ilustrează schimbările și evoluția sectorului apicol în contextul reformării economiei naționale. Diminuarea de cinci ori a numărului familiilor de albi în decurs de zece ani (1991-2001) și stagnarea dezvoltării ramurii date în următoarea decadă, are un impact semnificativ asupra industriei locale de producere a mierii. Criza dată este favorizată de o serie de factori, cum ar fi; distrugerea bazei tehnico-materială existente, transformarea stupinelor de producere în gospodării mici cu plasarea activității în zona de hobby, lipsa pieței de desfacere ca rezultat al încetării relațiilor economice dintre fostele republici sovietice etc.

Primele semne de revigorare a sectorului sunt constatate în 2005 și confirmate printr-o tendință de creștere a familiilor de albi în posesia apicultorilor autohtoni. În continuare, printr-o serie de acțiuni din partea statului, cum ar fi: crearea Asociației Naționale a Apicultorilor din R. Moldova, elaborarea și aprobarea Legii apiculturii de către Parlamentul Republicii Moldova și publicării acesteia în Monitorul Oficial nr.75-78/316 din 19.05.06, sunt create condiții și premise legale și clare pentru ca sistemul de activitate în apicultură să funcționeze eficient în economia țării. Ca rezultat, următoarele două decade sunt evidențiate printr-o sporire semnificativă a numărului de stupi înregistrați. Datorită acestor măsuri, actualmente, în Republica Moldova sunt înregistrate 207 mii familii de albi, indicator ce a crescut de trei ori comparativ cu 2005 dar departe de nivelul maxim înregistrat în 1991.

Potrivit datelor prezentate de Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor (ANSA), în Republica Moldova activează 9.421 apicultori autorizați, care dețin Pașaport al stupinei. Dintre aceștia, 3.319 dețin formă juridică de activitate (**)². Totodată, sunt înregistrate oficial peste 7 000 stupine de diferite dimensiuni cu o medie de 33 de familii per stupină.

Sporirea numărului familiilor de albi a determinat și creșterea volumului de producție obținut pe parcursul acestor ani (Figura 2).

² <https://agora.md/2024/05/20/in-2023-moldova-a-produs-pest-cinci-mii-de-tone-de-miere-principalele-piete-unde-au-fost-exportate-au-fost-europa-si-asia>

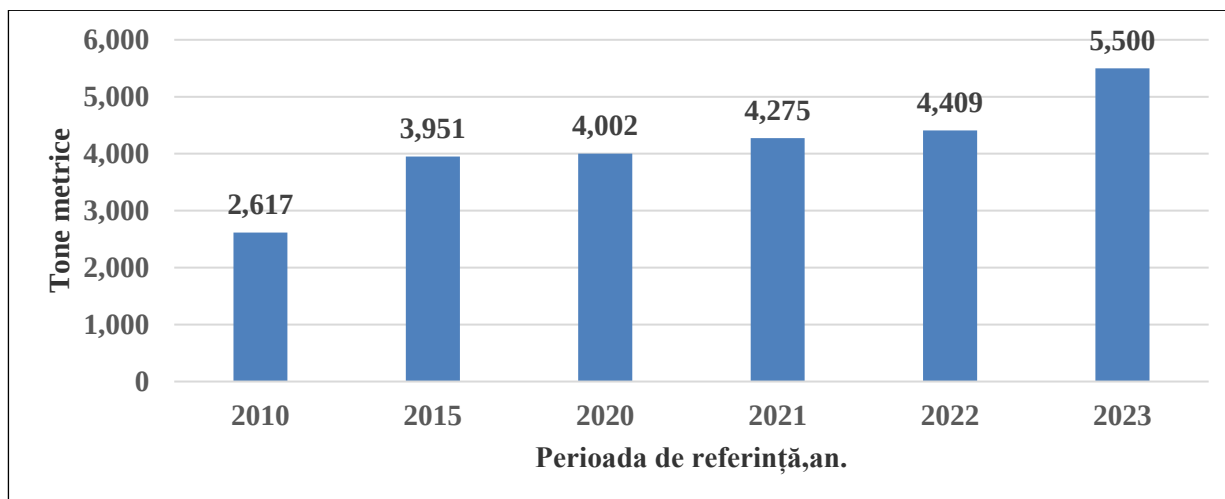

Fig. 2. Volumul total de miere obținută în Republicii Moldova, perioada 2010-2023.

Sursa: FAOSTAT, ANARM.

Ambele figuri relatează o dublare atât a numărului de stupi în gestiunea apicultorilor autohtoni, cât și creșterea de două ori a producției globale de miere obținută pe parcursul unui an. Actualmente, creșterea producției de miere este realizată pe baza sporirii numărului de stupi, care oferă anual în mediu 25-30 kg de miere per unitate, însă productivitatea reală a unei familii de albi, cu condiția respectării tehnologiilor moderne este de 50-60 kg (randament atins deja de o parte din apicultorii autohtoni).

Conform prognozelor Asociației Exportatorilor de Produse Apicole din Republica Moldova, tendința anuală de creștere a producției globale de miere autohtonă se plasează la nivelul de 3-5 puncte procentuale. Prin urmare, dacă ipotetic în următorii ani vom atinge nivelul de 371 mii familii de albi (indicator înregistrat în anul 1991) și o productivitate de 25 kg per stup, se poate constata că capacitatea maximă de producere a sectorului apicol autohton este în jur de 9 000 tone. Performanța dată poate fi realizată doar prin sporirea bazei melifere, prin creșterea suprafețelor de teren agricol cultivate cu plante nectaro-polenifere, extinderea suprafețelor silvice constituite cu specii de arbori și arbuști cu un potențial de producție melifer înalt.

Datorită condițiilor optime de habitat pentru albinele domestice, a faunei vegetative foarte variate, apicultorii autohtoni pot obține pe parcursul anului până la șase tipuri de miere, fapt ce permite de a oferi atât pe piața internă, cât și cea externă un produs cu un conținut biologic alimentar valoros și divers.

Totodată, o parte din producătorii autohtoni își reorientează activitatea în direcția producerii mierii ecologice, acțiune ce poate fi eficientă atât la sporirea capacității de concurență, cât și la diversificarea pieței de realizare.

Actualmente 80 – 90% din producția totală de miere sau în mediu 3 500 tone, este direcționată spre export. Comparativ cu principalii exportatori de talie mondială cum ar fi: China, care deține o cotă de 12% din comerțul mondial, Noua Zeelandă – 11%, India – 8%, vecinii noștri Ucraina – 5,5%, România – 1,9%, mierea autohtonă reprezintă doar 0,3% din volumul global exportat.

Dacă prețul de realizare pe piața externă a mierii produse în China sau India variază în limitele a 1,7 USD, atunci mierea produsă în Noua Zeelandă este comercializată pe piața externă la un preț mediu de 21,7 USD, fapt determinat de flora unică a regiunii respective. Ca exemplu: mierea de tipul Manuka, fiind specială datorită obținerii din nectarul florilor de manuka, este vândută la un preț ce variază între 50 și 3000 USD/kg.

În linii generale, mierea de albi, produsă în Republica Moldova, este exportată la un preț mediu de 3,5 USD/kg, iar valoarea anuală a producției exportate constituie aproximativ 10,45 milioane USD (Tabelul 1).

Tabelul 1 Exportul de miere din Republica Moldova în tone și mii dolari SUA

	2019	2020	2021	2022	2023
Volumul exportat, tone	3 889	3 385	3 594	3 385	1 715
Prețul mediu USD/tona	2 978	2 590	3 665	3 795	3 507
Valoarea totală, mii USD	11 584	8 770	13 172	12 845	6 014

Sursa: Calculații ale autorului pe baza datelor organizației Internațional Trade Centre.

Principalele direcții de export a mierii autohtone sunt statele din Uniunea Europeană. Aproximativ 97% din producția exportată se vinde angro, neambalată și ajunge în așa țări ca Franța, Italia, Germania, România, Cehia. De asemenea, mierea moldovenească a început să exploreze noi destinații, precum Olanda, Suedia, Finlanda, SUA.

Tabelul 2 Principalele țări importatoare a mierii de albi produsă în Republica Moldova, volumul importat

	2019	2020	2021	2022	2023
	Cantitatea, tone	Cantitatea, tone	Cantitatea, tone	Cantitatea, tone	Cantitatea, tone
Italia	924	428	634	872	791
România	646	506	673	588	247
Franța	525	336	231	126	173
Slovacia	660	340	536	385	149
Cehia	341	475	260	151	86
Germania	265	222	9	301	27

Sursa: Calculații ale autorului pe baza datelor organizației Internațional Trade Centre.

În ultimii ani Italia și România sunt lideri la capitolul mierii importate din Republica Moldova, importând anual până la 40% din producția moldovenească. Urmează Franța și Slovacia cu o cotă ce variază în limitele a 20-25%.

Germania este unul din principalii importatori de miere la nivel mondial și unul din importatorii de bază a producției de miere moldovenești. Până în 2019 exportul de miere moldovenească pe piața dată a constituit în mediu câte 450-500 tone. Ulterior, volumul exportului în direcția respectivă diferă semnificativ de la an la an, transformându-se într-o piață instabilă pentru producătorii autohtoni.

În ultimii cinci ani, nivelul exporturilor de miere rămâne relativ constant, excepție fiind doar anul 2023. Anume, în acest an, din diferite cauze, este înregistrată cea mai severă reducere a volumul total de miere exportată. Acest fapt se datorează acumulării pe piața Uniunii Europene a stocurilor mari de miere importate în anii precedenți. Totodată, pe piața respectivă au parvenit cantități imense de miere din America Latină, China, și nu în ultimul rând, din Ucraina, care, începând cu anul 2022, a obținut permisiunea de a exporta fără careva limite și taxe. Spre comparație, producția anuală de miere în țara noastră este de peste 5 mii de tone, pe când în Ucraina apicultorii însumează o cantitate de miere de până la 80 de mii tone anual (***).

Concluzie

Scăderea nivelului exporturilor de miere moldovenească, cât și diminuarea prețurilor de achiziție a produsului dat de la producătorii locali este o tendință ce se va păstra și în următorii ani, ceea ce reprezintă o provocare ce comportă un risc eminent de distrugere a sectorului apicol național.

Ameliorarea situației poate fi efectuată printr-o serie de măsuri, precum:

- a. Trecerea treptată de la exportul în vraf, care este doar un produs primar cu valoare economică scăzută, la comercializarea mierii prin utilizarea ambalajelor personalizate;
- b. Diversificarea modului de prezentare a producției marfă, cum ar fi; miere în fagure, miere cu bucăți de fagure sau bucăți de fagure în miere, miere filtrată, sporirea tipurilor de miere monofloră (exemplul Noua Zeelandă);
- c. Creșterea nivelului de calitate prin obținere unui produs de miere prin dezvoltarea unei baze melifere cu plante valoroase;
- d. Promovarea intensă pe piețele externe a mierii ecologice autohtone, promovarea în rândul apicultorilor autohtoni a conceptului și beneficiului economic obținut în urma producerii mierii ecologice, majorarea stupinelor certificate ca producător ecologic de miere;
- e. Diminuarea costurilor de producere prin dotarea cu utilaje și echipamente performante, acțiune implementată prin creșterea volumului de subvenționare a sectorului apicol de către stat.

Antreprenoriatul în sectorul apicol este generator de beneficii, având valoare socială, valoare economică și valoare pentru mediul înconjurător (****). Prin urmare, dezvoltarea sectorului dat este un imperativ obligatoriu atât pentru factorii de decizie, cât și pentru întreaga societate.

Bibliografie

1. Beșleagă M., Bucătaru N.(2003), *Ghidul apicultorului*, Editura Tipografia Centrală, Chișinău.
2. Lazăr Ș., (2007), *Apicultura*, Editura Alfa, Iași.
3. * *Descrierea apiculturii în Moldova*, ANARM, <http://apicultura.md/descrierea-apiculturii-in-moldova/>, [accesat 12.07.2024].
4. ** *În 2023, Moldova a produs peste cinci mii de tone de miere. Principalele piețe unde au fost exportate au fost Europa și Asia*, <https://agora.md/2024/05/20/in-2023-moldova-a-produs-pestecinci-mii-de-tone-de-miere-principalele-piete-unde-au-fost-exportate-au-fost-europa-si-asia>, [accesat 15.07.2024].
5. ****Exportul de miere a scăzut dramatic*, <https://agrobook.md/exportul-de-miere-a-scazut-dramatic/>, [accesat 19.07.2024].
6. *****Apicultura, tradiție și sursă de venit în mediul rural*, <https://madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/rndr/buletinetematice/PT32>. [accesat 19.07.2024].